

Wprowadzenie

Pomyślne starzenie się jest pojęciem rozumianym w różny sposób. W potocznym użyciu jest synonimem „dobrego starzenia”, pojęcia odnoszącego się do jednostek już zaawansowanych wiekiem, które – osiągając jeszcze wyższy wiek – zachowują sprawność fizyczną i intelektualną, samodzielność, pogodę ducha i godność. W ujęciu naukowym, rozpowszechnionym dzięki pracom Rowe’a i Kahna, uzyskuje szersze znaczenie, albowiem odnosi się do wszystkich jednostek dorosłych dzięki włączeniu elementu przygotowania się do starości jako okresu życia, choć cel jest taki sam jak w rozumieniu potocznym – osiągnięcie na stare lata dobrego zdrowia fizycznego i funkcjonalnego, poznawczego i emocjonalnego dobrostanu przy jednoczesnym zapewnieniu sobie wsparcia ze strony innych, jak i podejmowaniu różnorodnej aktywności podtrzymującej społeczną produktywność jednostki. Tym samym drugie podejście w większym stopniu akcentuje społeczny kontekst pomyślnego starzenia się. Tym, co bezwiednie łączy oba podejścia, jest skupianie się na starzeniu jednostek, tymczasem nic nie stoi na przeszkodzie, aby pojęcie to zastosować również do starzenia się populacji. W tym przypadku oznacza ono homeorezę, zrównoważony proces rozwoju społecznego, w którym wzrost udziału osób starszych nie przekłada się samoczynnie na wzrost międzypokoleniowych konfliktów, ogniskowanych głównie na kwestii redystrybucji zasobów materialnych znajdujących się w dyspozycji danej społeczności pomiędzy osoby w różnym wieku oraz wokół kwestii aksjologiczno-obyczajowych.

Problem pomyślnego starzenia się, tak w wymiarze jednostek, jak i zbiorowości ludzkich, analizowany być może z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych. Zestawienie spojrzenia na ów problem przedstawicieli odmiennych dyscyplin nauki ułatwia często, zarówno teoretykom, jak i praktykom życia społecznego, dojrzenie tych prawidłowości, wskazówek i dobrych praktyk, które z perspektywy własnego podwórka wydają się mieć drugorzędne znaczenie, choć obiektywnie dotyczą istoty problemu, umożliwiając formułowanie propozycji ułatwiających dojście do ideału – pomyślnego starzenia się własnej osoby, innych i całego społeczeństwa.

Niniejszy tom przygotowany do druku równoległe z dwoma innymi – *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk społecznych i humanistycznych* oraz *Pomyślne starzenie się w świetle nauk o zdrowiu* – ma za zadanie ułatwić takie właśnie wyłowienie ważnych z praktycznego punktu widzenia zagadnień ułatwiających osiągnięcie pomyślnego starzenia. Przedkładany tom zawiera 22 autorskie opracowania dotyczące różnorodnych aspektów i konsekwencji starzenia się na poziomie jednostkowym i zbiorowym. Tom ten jest wyjątkowy nie tylko ze względu

na obfitość opracowań cząstkowych, ale i różnorodność tematyki. Generalnie, przedstawione prace podzielić można na cztery grupy.

W części pierwszej układ prezentowanych prac podporządkowany jest sprawdzeniu, w jakim stopniu kształcenie ustawiczne może być uznane za czynnik służący przedłużeniu kariery zawodowej. Dwa pierwsze opracowania poświęcone są prezentacji trendów na rynku pracy osób starszych w Polsce na szerszym europejskim tle, kolejny wskazuje na specyfikę sytuacji polskich bezrobotnych w wieku 50 lat i więcej, zaś kończące tę część trzy artykuły próbują wskazać, w jakim stopniu na sytuację zawodową obecnych i przyszłych osób na przedpolu starości wpływać będzie kształcenie ustawiczne.

Część druga zawiera cztery opracowania, których wspólną ramą jest poszukiwanie narzędzi służących integracji międzypokoleniowej w zakresie diagnozy (lepsze wskaźniki społeczne), projektowania i wdrażania konkretnych projektów, służących określonym zbiorowością definiowanym w kategoriach miejsca i regionu zamieszkiwania, bądź w kategoriach grup wieku.

Cechą wspólną kolejnych pięciu artykułów jest skoncentrowanie się na wpływie przynależności do sieci rodzinnej na szeroko rozumianą jakość życia seniorów. Silną stroną tej części niniejszego tomu jest prezentacja analiz empirycznych, dotyczących przede wszystkim coraz wyraźniej dostrzeganego problemu sieci wsparcia seniorów.

Ostatnia część zawiera kilka opracowań skupiających się na zrozumieniu ekonomicznego wymiaru procesu starzenia się ludności i indywidualów, zarówno w szerszej teoretycznej perspektywie (dotyczącej kwestii umowy międzypokoleniowej i zasad redystrybucji zasobów pomiędzy przedstawicielami różnych generacji), jak i na płaszczyźnie praktycznej, związanej z jednostkowym przygotowaniem się do starości.

W rezultacie dzięki zestawieniu powyżej przedstawionych czterech grup tematycznych, Czytelnik uzyskuje możliwość dokonania przeglądu – powiązanych ze sobą – ustaleń odnośnie do konsekwencji procesu starzenia się dla rynku pracy i polityki społecznej. Pamiętać bowiem należy, iż przykładowo wielkość sieci wsparcia bezpośrednio związana jest z zapotrzebowaniem na pomoc społeczną, zaś wcześniejsza dezaktywizacja zawodowa podwyższa koszty funkcjonowania systemu zabezpieczenia społecznego, motywując do podjęcia kroków zmierzających do zmiany niektórych przynajmniej zasad kontraktu międzypokoleniowego.

Nie jest dziełem przypadku, iż prezentowane opracowanie ukazuje się pod opieką naukową pracowników Zakładu Demografii Uniwersytetu Łódzkiego. Założyciel tego Zakładu – profesor Edward Rosset – był prekursorem badań nad procesem starzenia się ludności Polski, zaś w ostatnich latach we wspomnianej jednostce naukowej UŁ, nawiązując do tych chlubnych tradycji, przygotowano kilka opracowań poświęconych różnorodnym aspektom tegoż procesu (zob. literatura na końcu wprowadzenia). Kolejne opracowanie oddajemy do rąk Czytelnika z tym większą przyjemnością, iż lektura przedkładanej obecnie pracy – podobnie jak lektura tych

wcześniejszych – nam samym umożliwiła podejmowanie bardziej świadomych i konsekwentnych działań ukierunkowanych na nasze pomyślne starzenie się.

Jerzy T. Kowaleski

Piotr Szukalski

Literatura:

- Indulski J. A., Kowaleski J. T., 1998, *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno-demograficzny*, OW IMP, Łódź
- Kowaleski J. T. (red.), 2006, *Ludzie starzy w polskim społeczeństwie w pierwszych dekadach XXI wieku*, Wyd. UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2000, *Sytuacja zdrowotna osób w starszym wieku w Polsce. Aspekt medyczny i społeczno-demograficzny II*, OW IMP, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2002, *Proces starzenia się ludności Polski. Potrzeby i wyzwania*, Wyd. Biblioteka, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2004, *Nasze starzejące się społeczeństwo. Nadzieje i zagrożenia*, Wyd. UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2006, *Starość i starzenie się jako doświadczenie jednostek i zbiorowości ludzkich*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk o pracy i polityce społecznej*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomyślne starzenie się w świetle nauk o zdrowiu*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Pomyślne starzenie się w perspektywie nauk o społecznych i humanistycznych*, Zakład Demografii UŁ, Łódź
- Kowaleski J. T., Szukalski P. (red.), 2008, *Starzenie się ludności Polski – między demografią a gerontologią społeczną*, Wyd. UŁ, Łódź
- Szukalski P. (red.), 2008, *To idzie starość. Postawy osób w wieku przedemerytalnym. Raport z badań*, ISP, Warszawa